

تبیین جامعه شناختی سازمان تبلیغات اسلامی

در هر جامعه ای سازمانها کارکردهای مهمی را دارا هستند، برخی برای حیات اقتصادی جامعه، برخی اجتماعی، برخی سیاسی و برخی نیز برای حیات فرهنگی نقش آفرینی می کنند.

در هر جامعه ای سازمانها کارکردهای مهمی را دارا هستند، برخی برای حیات اقتصادی جامعه، برخی اجتماعی، برخی سیاسی و برخی نیز برای حیات فرهنگی نقش آفرینی می کنند. در عصر کنونی کارآیی سازمانها در دستیابی به اهداف ارزش و اهمیت فراوانی دارد. در گذشته کارکرد تربیت، آموزش و آماده سازی برای زندگی اجتماعی تقریباً توسط خانواده صورت می گرفت. اما امروزه تمامی ارگانها و نهادها و سازمانها بر اساس ضوابط تعریف شده، تخصصی تر عمل می کنند و خانواده کارکردهای مختلف خویش را به سازمانها و نهادهای گوناگون واگذار نموده است برای مثال کارکرد تعلیم و تربیت به آموزش و پرورش، سرگرمی و تفریح به رسانه های ارتباط جمعی، آموزشهای تخصصی به مراکز فنی و حرفه ای و مراکز آموزش عالی و سایر کارکردها بدین صورت بین نهادهای مختلف توزیع شده است.

هر سازمانی در جامعه نقش و وظیفه خاص خود را دارد وظیفه اصلی کسانی که دارای قدرت معنوی هستند، حفظ نظم اجتماعی، هماهنگی و وحدت در جامعه است. در واقع تاکید بر نظم معنوی بر کسب شایستگی های اخلاقی است. در جامعه اسلامی ارزش معنوی تاثیرگذارتر از ارزش اقتصادی و پایگاه فردی می باشد. خوشبختی در صورتی تامین می شود که آرزوهای بزرگ فردی در راستای تامین منافع عمومی و در چارچوب دین و دستورالعمل های آن قرار گرفته و تامین شود زیرا جدایی نفع عامه و نفع شخصی موجب بی هنجاری در جامعه می گردد. از آنجائی که یکی از اهداف سازمان تبلیغات اسلامی شناسایی، ساماندهی، نظارت و حمایت تشکلهای دینی مردم نهاد می باشد، به عنوان عامل همبستگی بین فرد و جامعه نقش کلیدی ایفا می کند. به عبارتی از طریق تنظیم رفتار فرد بوسیله آموزه های دینی، زمینه خوشبختی دنیوی و نشان دادن راه سعادت اخروی برای آحاد جامعه را فراهم می کند.

همه سازمانها با هر شکل و اندازه از افرادی که هر کدام نقشی را ایفا می کنند، تشکیل شده اند اما در صورتی این نقشها اهمیت دارند که ویژگیهای کلی سازمان در نظر گرفته شود. هر سازمان علاوه بر ویژگیهای عام سازمانی دارای ویژگیهای منحصر بفرد همچون تعداد نفرات، تمرکز اقتدار و تصمیم گیری، تخصصی شدن، پیچیدگی وظایف، کارکردها و روابط متقابل میان اجزا و قسمتهای تشکیل دهنده می باشد. آنچه در این بین اهمیت دارد ضرورت وجود نظم معنوی (پایبندی اخلاقی) در کنار نظم دنیوی، ثروت اقتصادی و قدرت اجتماعی است. اگر انسان متخلق به اخلاق حسنه نباشد در برابر پیشرفتهای تکنولوژیکی و علمی طغیان کرده و از آنان در جهت سرکوب هموعان خود و کسب منافع فردی بهره خواهد جست که حملات اتمی و شیمیایی و اشغال مناطقی از جهان توسط استعمارگران نمونه هایی از سوء استفاده از تکنولوژی در سطح بین المللی است. اما در سطح جامعه نیز ممکن است به صورت پایمال کردن حقوق اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نمود پیدا کند. پایه گذاری انقلاب اسلامی توسط حضرت امام خمینی (ره) و حاکمیت اسلام ناب محمدی (ص) در کشور ضرورت توجه به اخلاقی سازی جامعه و پایبندی به آموزه های دینی و خلا ناشی از وجود دستگاه مستقلی که این مهم را بر عهده گیرد، موجبات صدور فرمان تاسیس سازمان تبلیغات اسلامی در یکم تیرماه 1360 از سوی بنیانگذار انقلاب اسلامی رافراهم ساخت.

مهمترین دلایل مطالعه سازمانها عبارتند از:

- 1- آشنایی با ساختار و کارکرد سازمانها برای بسیاری از مردم که بطور مستقیم و غیر مستقیم با سازمانها کار می کنند و یا عضو سازمان هستند سودمند بوده و آنها به نقش خود در سازمان و اهمیت وظایفشان در ارتباط با دیگران پی می برند.
 - 2- روسای سازمانها و مدیران نیز از مطالعه سازمان سود می برند. آنها می توانند تغییراتی را که می خواهند در ساختار وظایف بوجود آورند به گونه موثری برنامه ریزی کنند. و از آنجا که پویایی و ماندگاری سازمان نقش مهمی در دستیابی به هدفهایش دارد، برای دستیابی موفقیت آمیز به هدفهای سازمان، سازگاری با شرایط محیطی ضروری است. همچنین می تواند به بهبود کنشهای متقابل میان سرپرستان و کارکنان و ایجاد روحیه همکاری و هماهنگی بیشتر و در نتیجه افزایش بهره وری و رضایت بیشتر کارکنان کمک کند.
 - 3- شناخت ساختار، اهداف و کارکردهای سازمان بر شیوه نگرش کارکنان و افرادی که با سازمان تعامل و همکاری دارند، تاثیر مثبت می گذارد.
- در این مقاله ما در صدد ارائه تصویر کلی از سازمان تبلیغات اسلامی با رویکرد مقایسه ای نسبت به سازمانهای دیگر هستیم تا هم کارکنان و هم تشکل های زیر مجموعه و علاقمندان با ساختار سازمان و اهداف و وظایف آن آشنایی بیشتری کسب نمایند.

انواع سازمان

در یک تقسیم بندی کلی انواع سازمان بر حسب الگوهای اطاعت به چهار نوع تقسیم می شود:

1- اجباری: اردوگاههای متمرکز، زندانها، مراکز تادیبی، اتحادیه های اجباری، اردوگاههای کار اجباری

2- مادی: صنایع مختلف، اتحادیه های سوداگری، سازمانهای کشاورزی و ...

3- هنجاری: سازمانهای مذهبی، ساختارهای ایدئولوژیکی، بیمارستانهای عمومی، مدارس، آموزش عالی و دانشگاهها، موسسات داوطلبانه، بیمارستانهای روان درمانی

4- ساختارهای دوگانه:

الف: هنجاری اجباری: واحدهای عملیاتی (نیروهای انتظامی و پلیس)

ب: مادی هنجاری: اکثر اتحادیه ها

ج) مادی اجباری: بعضی واحدهای زراعی، شهرکهای شرکتی و کشتیها

از آنجائی که سازمان تبلیغات اسلامی در جهت تقویت و اصلاح بعد معنوی و اخلاقی افراد جامعه و لزوم پیروی از هنجارهای اجتماعی منطبق بر اسلام عمل می نماید، جزو سازمانهای هنجاری است که بدون توقع مادی و اعمال اجبار علاقمندان به برنامه های فرهنگی، مذهبی و قرآنی را بصورت داوطلبانه و در قالب تشکل های تعریف شده و ساختارمند، سازماندهی نموده و با بکارگیری نیروهای متخصص و تحصیل کرده حوزوی و دانشگاهی و بهره گیری از تکنولوژی های نوین و در راستای سیاستهای کلی نظام ارائه خدمت می نماید.

هدف های سازمان

در مطالعه سازمان هدف های سازمان به لحاظ کارکردهای زیر اهمیت بنیادی دارند:

1- با ترسیم وضعیتی که سازمان در صدد تحقق آن در آینده است، به فعالیتهای سازمان جهت می دهد.

2- رهنمودهایی هستند که فعالیت سازمان را تعیین می کنند.

3- منبع مشروعیت سازمان را تشکیل داده و فعالیتها و وجود سازمان را توجیه می کنند.

4- معیاری هستند که اعضای سازمان و افراد خارج ازسازمان بوسیله آن می توانند موفقیت و اثربخشی و کارایی آن را ارزیابی کنند.

همه سازمانها برای دستیابی به هدف یا هدف هایی فعالیت می کنند. بنابراین تعریف دقیق اهداف سازمان در شناساندن آن به افراد جامعه کمک شایانی خواهد نمود.

عوامل متعددی در تعیین اهداف سازمان نقش دارند از قبیل

الف- بخشها و واحدهای سازمان

ب- شخصیتها (رئیس سازمان و ...)

ج- عوامل محیطی (اجتماع و مقتضیات آن)

د- برخی قوانین و مقررات

ر- سازمانهای دیگر

در خصوص عوامل تاثیرگذار بر سازمان تبلیغات اسلامی باید گفت اهداف سازمان بطور مشخص و کامل تعریف شده و مهمترین اهداف و وظایف آن را در کلام امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری می توان یافت. زیرا دستور تاسیس سازمان تبلیغات اسلامی در سال 1360 بوسیله امام راحل (رضوان الله تعالی علیه) صادر گردیده است و هر گونه تغییر در اساسنامه آن با موافقت مقام معظم رهبری صورت می گیرد.

سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، ساماندهی، پشتیبانی و نظارت بر تبلیغات دینی مردمی، زمینه سازی برای یافتن نیروهای مومن و تاسیس تشکل های لازم و برنامه ریزی و هماهنگی به منظور تقویت و هدایت مداوم انجمن های اسلامی، تلاش در جهت احیاء و اشاعه معروف، فرهنگ و تاریخ تشیع از همه راههای ممکن، با تاکید بر وحدت مذاهب اسلامی و حراست از آن با همکاری مراجع و نهادهای زیربط، تحقیق و بررسی در خصوص تبلیغات سوء و تهاجم فرهنگی دشمنان و شناسایی و تحلیل ترندهای تبلیغی علیه اسلام و انقلاب اسلامی، انجام مطالعات راهبردی و بررسی های کاربردی در زمینه نیازهای فرهنگی اقشار مختلف جامعه، به ویژه جوانان و طراحی برنامه ها و شیوه های تبلیغی نوین و اصلاح و احیای روش های سنتی در تبلیغات اسلامی، تدوین و انتشار کتب و نشریات مناسب و ضروری ، به منظور معرفی فرهنگ و تمدن اسلامی و تبیین مواضع انقلاب اسلامی و انجام پژوهش های لازم ، به ویژه در زمینه نظام تربیتی و مبانی سیاسی اقتصادی و فرهنگی حکومت اسلامی و حمایت از پژوهشگران متعهد و ... از جمله فعالیتهای این سازمان است.

اهداف کلی سازمان

1- احیاء و اشاعه اندیشه تابناک اسلام و تقویت روح عبودیت الهی و ترویج اخلاق اسلامی در میان مردم ، بویژه نسل جوان

2- دفاع از اصول اسلام ،نظام مقدس جمهوری اسلامی و شناخت توطئه های فرهنگی تبلیغی بیگانگان و تبیین انحطاط و بطلان مکتب های الحادی و انحرافی و مبارزه با آفت های التقاط و تحجر با تکیه بر جامعیت اسلام

3- گسترش کمی و کیفی دینی مردم و سنت های ملی در این راستا و برانگیختن احساس مسئولیت عمومی در قبال اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی با ارتقاء و رشد بینش اسلامی بویژه در میان نسل جوان.

امروزه سازمان با رصد رویدادهای مختلف ملی و بین المللی از روشهای متنوع تبلیغی متناسب با موضوعات پیش رو استفاده می کند برای مثال دشمنان اسلام و انقلاب اسلامی ایران با برنامه های مختلف و تهاجم فرهنگی سعی در تغییر اندیشه و ایده نسل جوان جامعه از راههای مختلف از جمله پخش برنامه های ماهواره ای، گسترش سایتهای ضد اخلاقی، دامن زدن به گسترش نحله های انحرافی و... دارند، سازمان با تهیه و پخش برنامه های مختلف از طریق رسانه ملی و توزیع سی دی و کتابچه، برگزاری گفتمانهای دینی در سطح مدارس، مساجد و دانشگاهها، اعزام مبلغ به نقاط مختلف شهری و روستائی، مدارس، ادارات و دانشگاهها، آموزش کارکنان دولت، برگزاری دوره های آموزشی عمومی و تخصصی و مسابقات مختلف در زمینه قرآن و معارف آن،آموزش مداحی و آسیب شناسی برنامه های دینی و... به مقابله با اقدامات مخرب می پردازد.

در خصوص قوانین و مقررات حاکم بر سازمان گفتنی است از آنجائی که بر اساس رهنمودهای مقام معظم رهبری و در راستای سیاست های کلی نظام اسلامی فعالیت می نماید، از حیث قوانین و مقررات همانند ادارات دولتی و در چارچوب قانونی در حرکت می باشد. برای نمونه همگام با دستگاههای دولتی و به منظور اجرایی نمودن سیاستهای اصل 44 قانون اساسی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بخش عمده ای از فعالیتهای فرهنگی و قرآنی را به مراکز و تشکل های مردمی واگذار نموده و در این زمینه نقش حمایتی و نظارتی ایفا می نماید. در سایر فعالیتهای نیز بعنوان عضوی از ستادها و کمیته ها در مناسباتهای مختلف و در تعامل سازنده با سایر دستگاهها عمل می کند.

سازمان تبلیغات اسلامی از این جهت که افراد و گروههای مختلف را در تعامل و کنش متقابل با یکدیگر قرار می دهد، به عنوان نظام اجتماعی در نظر گرفته می شود و به جهت قرار گرفتن در ردیف سازمانهای هنجاری (بایدها و نبایدها) جزو پدیده های فرهنگی بشمار می رود و بمنظور حصول موفقیت در انجام وظایف و ماموریتهای اساسی خویش به بررسی بازخورد طرحها و برنامه های اجرا شده در سطح جامعه پرداخته و نظر سنجی از مخاطبین و اساتید طرحهای آموزشی و تبلیغی و امکان ارائه هر گونه پیشنهاد و انتقاد از سوی آنان در جهت تاثیرگذاری حداکثری این طرحها را در اولویت قرار داده است. در سطح کارکنان و مجریان، سازمان با راه اندازی نظام پیشنهادات امکان هر گونه اظهار نظر و پیشنهاد در جهت اصلاح فرایندها و افزایش بهره وری را فراهم نموده است.

حفظ تعادل و ادامه وجود سازمان به چهار شرط کارکردی بستگی دارد که عبارتند از:

1- دستیابی به هدف یا تامین حرکت پیوسته نظام به سوی هدفهایش

سازمان تبلیغات اسلامی به علت داشتن هویت فرهنگی دینی و نظر به تعیین وظایف و انجام ماموریتهای تعیین شده از سوی رهبری جامعه و تجزیه و تحلیل وضعیت اجتماعی فرهنگی کشور و دنیای خارج و با گزینش نیروهای متدین و کارآمد و بهره گیری از حداکثر ظرفیتهای سازمانی و مردمی در جهت تحقق اهداف و وظایف نظام فعالیت می نماید.

2- انطباق با فرایند بکارگیری وسایل فنی برای دستیابی به هدف

امروزه با پیشرفت برق آسا در زمینه تکنولوژی که مرزهای بین المللی را در نوردیده، هر سازمانی برای بهره گیری از تکنولوژیهای نوین در انجام وظایف و ماموریتهای خویش در تلاش و فعالیت می باشد سازمان تبلیغات اسلامی نیز در زمینه تولیدات رسانه ای و بهره برداری از فضاهای مجازی فعالیت های ارزنده ای انجام داده است؛ برای مثال با راه اندازی سایت تبیان (دارای بخشهای متنوع علمی، فرهنگی ، پزشکی، اقتصادی، کتابخانه اینترنتی و..) و سایت سازمان تبلیغات اسلامی Ido در جهت اطلاع رسانی در خصوص اخبار و

اقدامات و درج مقالات، طرح مسابقات فرهنگی و... در این زمینه نیز موفق بوده است.

3- یکپارچگی یا فرآیند برقراری و حفظ روابط عاطفی و اجتماعی مناسب در میان افرادی که مستقیماً در فرآیند دستیابی به هدف همکاری می کنند. از آنجائی که سازمان تبلیغات اسلامی به عنوان نهادی فرهنگی فعالیت می کند، اهداف اقتصادی را دنبال نمی کند، بلکه هدفش نهادینه کردن فرهنگ اسلامی در جامعه با بهره گیری از پتانسیل بالقوه مردمی است و در گستره فعالیت خویش شناسایی، ساماندهی و پشتیبانی از حرکت های خودجوش مردمی سازگار با اهداف نظام اسلامی را تعقیب کرده و مدیریت تشکل های دینی را به خود مردم واگذار نموده و نقش نظارتی ایفا می کند و در برخی حوزه ها به دلیل تخصصی بودن و اهمیت مساله مستقیماً و با کمک سایر نهادها و سازمانها فعالیت می کند از قبیل برگزاری گفتمانهای دینی مدارس و دانشگاهها بدلیل حساسیت موضوعات مطروحه و ضرورت پاسخگویی صحیح به نیازهای جوانان آن هم توسط اساتید مجرب. شناسایی و ساماندهی و نظارت و حمایت از کانونهای فرهنگی تبلیغی مساجد، انجمنهای اسلامی مساجد، ادارات، مدارس، کارخانجات و مراکز آموزشی و موسسات و خانه های قرآنی امکان تحقق اهداف و وظایف سازمان را قابل تحقق نموده است.

مشروعیت هدفهای سازمان از سهم آنها در تامین نیازهای کارکردی جامعه ناشی می شود از آنجائی که در قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران، اسلام بعنوان اصل اساسی نظام و ولایت فقیه جزو اصول تغییرناپذیر آن معرفی شده و ماهیت سازمان تبلیغات اسلامی در کلام امام خمینی (ره) شناساندن خوبیها و ترسیم بدیها و نشان دادن راه گریز و منع از بدیهاست، ماهیت ایدئولوژیکی به خود گرفته و در صدد تحقق آرمانهای والای دین مبین اسلام در جامعه می باشد.

نتیجه

فلسفه وجودی هر سازمان، نهاد و مجموعه در جوامع مختلف به منظور نیل به اهداف خاصی است که در قالب قانون اساسی و اصول حاکم بر آن جامعه تبلور یافته است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران ضرورت وجود دستگاه مستقلی که عهده دار تبلیغات دینی (به دور از هرگونه سیاست زدگی) باشد، از طرف بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی احساس شده و ایشان در سال 1360 دستور تاسیس سازمان تبلیغات اسلامی را با ترسیم اهداف، ماموریتها و وظایف مشخص صادر فرمودند و سازمان تبلیغات اسلامی به عنوان نهاد زیر نظر رهبری از بدو تاسیس در برهه های مختلف انقلاب اسلامی اعم از جنگ تحمیلی، جنگ نرم و ... به صورت مستقل و با بهره گیری از ظرفیت های موجود نظام اسلامی و ظرفیت های بخش مردمی با راه اندازی تشکل های مردم نهاد قرآنی و دینی (موسسات قرآنی، کانون های فرهنگی- تبلیغی، انجمن های اسلامی و اعزام مبلغ در مناسبت های ملی - مذهبی به مساجد، مدارس، ادارات و مراکز آموزشی) در راستای قانون اساسی و مطالبات رهبری نقش آفرینی کرده و به موزات پیشرفت های تکنولوژیکی از این ابزارها در انجام وظایف و ماموریتهای خود بهره برداری کرده است.

خسرو اکبری

کارشناس قرآنی اداره کل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی